

1998.11.24.

Disputa

Stílus és politika

Such György írt egy jó objektív cikket a Nemzeti Színház körüli hajcihő és a politika viszonyáról (MH, nov. 16.). Ebben megállapította, hogy az ellenzék többnyire a szakmai problémák politikai megközelítésével vádolja a kormányt, ha valamely döntésével nem ért egyet; saját álláspontját viszont szakmainak tünteti fel. Ebben a szemléletben szerinte ellenszenv nyilatkozik meg a politika és különösképpen a végrehajtó hatalom iránt. Ily módon az ellenzék – a mindenkori, gondolom – álláspontját morális és intellektuális szempontból magasabbrendűnek tünteti fel. Így hát a kormány – a mindenkori, gondolom – indíttatva érzi magát arra, hogy szabaduljon a rossz hírbe keveredett politikai szemlélet gyanújától, és védekezésésképp maga is morális és szakmai érvekkel hozakodik elő.

Mindez logikus, sőt valószínűleg többé-kevésbé igaz is általában. Ámde aki valamely általános igazságot konkrét konfliktusokra vonatkoztat anélkül, hogy a speciális eset körülményeit figyelembe venné, az a c'est la vie bölcsességével egyszerűen és kritikátlanul azt igazolja, ami történetesen valóra vált. Az ellenzék lépése és a kormány ellenlépése eleve meghatározott, ez a dolgok rendje, és akinek ez nem tetszik, az válasszon az első adandó alkalommal más kormányt.

Okos fejtegetésében Such György mellőzött egy mellőzhetetlen szempontot. Valamely döntés nemcsak tartalma miatt minősíthető politikaivá, hanem stílusa és formája miatt is. Mielőtt ebben az összefüggésben rátérnék a Nemzeti Színház körül kitört csatározásra, meg kell vallanom: én magam sosem gondoltam, hogy szükség volna efféle létesítményre. A reformkorban a nemzeti ipar, a nemzeti piac, a nemzeti nyelv, a nemzeti tudományosság, a nemzeti lótenyészet, a nemzeti színház mind-mind, együtt és külön-külön az önálló magyar nemzetállamért vívott küzdelem létfontosságú hadszíntere volt. Nemzeti Színházra már csak azért is szükség volt, mert a múlt század harmincas éveig Pesten és Budán csak német nyelvű állandó színházak működtek. Ma azonban elég sok magyar nyelvű színházunk van Budapesten és vidéken, valamennyien nemzetiek, és egyben az egyetemes kultúra terjesztői. Ráadásul az angoloktól, a franciáktól vagy mondjuk a lengyelektől eltérően drámairodalmunknak sosem volt határozott nemzeti karaktere (ha bölcsen eltekintünk a tilinkós álparasztokat felvonultató népszínművektől), és sajátos magyar színészi és rendezői jelleg sem alakult ki nálunk soha, így hát pusztán nemzeti tradícióra nem épülhetne fel nagy kapacitású központi színházi műhely. A Nemzeti Színház követelésével mégsem vitáztam a nyilvánosság előtt, mert beláttam, hogy csak ilyen igény szolgáltatatható használható ürügyet egy hipermodern színház felépítésére. Ezzel valóban jól járnánk, de nem azért ám, mint Such gondolja, „mert ennek megvalósulása növelné a szakma általános presztízsét”, hanem azért, mert egy ilyen létesítmény gazdagítaná a hazai színjátszás művészi lehetőségeit.

Amikor a kormány előzetes tárgyalás és egyeztetési kísérlet nélkül felrúgta a Nemzeti Színház építésére vonatkozó megállapodásokat, akkor intézkedésének stílárís bájával elkerülte a szakmai motivációnak még a gyanúját is. Azt tudatta ily módon a közvéleménnyel, hogy a szocialistákkal és a szabad demokratákkal kötött szerződéseket érvényteleneknek tekinti, olyan papírfecniknek, amelyeket tetszése

szerint dobhat a szemétkosárba. Miért ne dobhatná, hiszen ezek a pártok miniszterelnöki kinyilatkoztatás szerint kizárták magukat a nemzet kebeléből, amikor nem fogadták el az új kormány programját. Nyilván ezért nem tarthatnak igényt arra sem, hogy előzőleg vagy akár utólag megvitassák velük a rájuk (is) vonatkozó döntéseket.

A Nemzeti Színházzal kapcsolatban a Horn-kormány csak arra kötelezte magát, hogy ha tíz éven belül nem épül fel az Erzsébet téren a színház, akkor az állam visszaadja eredeti állapotában a fővárosnak a telket. A jelenlegi döntéshozók tehát ha elég optimisták, hivatkozhatnak arra, hogy nekik csak tíz év múlva lesznek szerződéses kötelezettségeik. Ez az érv azonban nem változtat azon, hogy a kormány nem szakmai és politikai szempontjainak intellektuális és erkölcsi elfogadtatására, hanem szerződéses partnerének nyilvános semmibevételére és megalázására törekedett. Ez az izompacsirta-mutatvány már nem magyarázható az ellenzék és a végrehajtó hatalom különféle magatartási mintáit meghatározó örök képletekkel. A kormány stílusa azt sugallja, hogy a szakmai szempontok érdektelenek.

Ezt a benyomást még tovább erősítette a metró építésének támogatását visszavonó kormányhatározat. Ez esetben nemcsak tíz év múlva, hanem már most is hatályos szerződések egész sorát dobja szemétkosárba a kormány. A költségvetési aggályokról lehet vitázni, és Such György joggal állapítja meg, hogy az ellenzék nem sajátíthatja ki magának a szakmai hozzáértés monopóliumát. De a tárgyalások nélkül bejelentett szerződésszegések olyan politikai aktusok, amelyek nemcsak a szakmai, hanem a politikai érveket is feleslegessé teszik. Ilyen műfogásokhoz csak hatalmi pozícióból lehet folyamodni. Azt érzékeltetik, hogy a polgári kormány kivonja magát a Polgári törvénykönyv hatálya alól. Ettől a pillanattól kezdve nincs jogbiztonság. Bárkit elűthet egy autó, példának okáért. Olyan területre értünk, ahol már irrelevánsak Such György általános igazságai az ellenzék és a végrehajtó hatalom pátoszának különbözőségéről.

EÖRSI ISTVÁN

író